

1) De cuvîntul în care se întîlnește. În unele cuvinte se pronunță numai forme preiotate *je*, *ja* (*mjera*, *paþjer*, *vjera*, *prjat'el'* etc.), în altele numai *e*, *a* (*hvezda*, *trezvi*, *xl'ef*, *hvezdo*, *þrsa*, *þaden* etc.). Sint însă cuvinte pe care același vorbitor le pronunță și cu *je*, *ja* și cu *e*, *a* (*vþeter* - *veter*, *hrþeþni* - *hreþni*, *mesþac* - *mesac*, *þþjak* - *þak*, etc.).

2. De consoana precedentă. După consoanele labiale *b*, *m*, *p*, în parte și după *v*, se pronunță de obicei forme cu *j* (*umjera*, *þjel'it'*, *þjera*, *vjera* etc.), iar după consoanele *d'*, *t'*, *n'*, *l'* în majoritatea cazurilor se pronunță *e*, *a* (*l'efþ*, *d'et'a*, *taþner* etc.). După celelalte consoane vorbitorii oscilează între rostirea cu *je*, *ja* și *e*, *a*.

3) De categoria gramaticală. Într-o serie de categorii gramaticale, ca în desinențele substantivelor, adjectivelor și verbelor, cu rare excepții, se pronunță numai *e* și *a*. De ex. *kamenok*, *þastka*, *þl'eca*, *cuþa*, *cuþe*, *cuþeho*, *þed'ivet'*, *þest'* *þekol*, *þeþem*, *berem*, *veþeram* etc.

4

În loc de **ę* din slava comună, în silabă scurtă după consoane labiale la Vărzari se rostește *e* sau *ă*, de proveniență slovacă centrală¹ și *ja*, caracteristic anumitor graiuri slovace din Spiš² (Slovacia de Est), Gemer³ și Orava⁴ (Slovacia Centrală). *ă* față de *e* se întîlnește mai frecvent în graiul generației vîrstnice iar *e* și mai ales *ja*, în graiul generației mai tinere. De ex. *ă* și *e*: *þepamăcem* „nu-mi aduc aminte”, *þamăť* „memorie”, *măke* „moale”; *naþătek* „toc”; *þăť* și *þet'* „cinci”; *ja*: *vjadnu* „se ofilesc”; *vjači* „mai mare”; *smjat* „sete”; *ja som smjadni* „mi-e sete”; *hovjado* „vită”.

Sint cuvinte pe care le-am notat și cu *e* (*ă*) și cu *ja*: *d'evăt'* - *d'evet'* - *d'evjat'* „nouă”, *þăst'* - *þjast'* „pumn”; *zmăk* - *zmjak* „dezgheț”; *măso* - *meso* - *mjaso* „carne”.

La Borumlaca este răspîndită pronunțarea cu *ja*: *hovjado*, *mjaso*, *þjast'* *ovjadnu* ș.a., *e* l-am notat numai în următoarele cuvinte: *þet'* dar și *þjat'*; *veči*, pe lângă *vjači*. La Vărzari se întîlnește mai frecvent pronunțarea cu *e* (*ă*).

5

În loc de *v* la sfîrșitul silabei, se pronunță *u* nesilabic caracteristic graiurilor slovace centrale⁵, paralel cu *v*, resp. *f*, caracteristice graiurilor slovace răsăritene. *u* se întîlnește mai frecvent la Vărzari și mai rar la Borumlaca. Pronunțarea lui *u* este pe cale de dispariție.

Unele cuvinte le-am notat cu *u*: *rouni* „neted”; *þouras* „frînghie”; *þauñica* „crațiță”; *mrauce* „furnici”; *ouca* „oaie”; *vo xl'euci* „în coteț”; *uuþăþeme*

¹ V. Vážný, *Nářečí slovenská*, harta Nr. 30.

² J. Fedák, *Zo šarišského hláskoslovía*, Sborník na počest' Jozefa Škultétyho, T. Sv. Martin, 1933, p. 512; J. Štolc, *Dialektické členenie spišských nářečí*. *Linguistica Slovaca*, I—II, 1939—1940, Bratislava, p. 193.

³ Tóbiš, *op. cit.*, p. 110; V. Vážný, *Nářečí slovenská*, harta Nr. 45.

⁴ V. Vážný, *Slovenské nářečia v Orave*, Sborn. Mat. Slov., I, 1922; V. Vážný, *Nářečí slovenská*, subcapitolul „O jednotlivých nářečích anebo nářečových skupinách na oblasti stredného Slovenska”.

⁵ V. Vážný, *Nářečí slovenská*, p. 261 și harta Nr. 20; J. Štolc, *Nářečie troch...*, p. 290.